

رویان در گذر تاریخ (۲)

(جغرافیای تاریخی)

ام البنین کمرودی

سرشناسه	: کمرودی، ام‌البین، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: رویان در گذر تاریخ ۲/ ام‌البین کمرودی.
مشخصات نشر	: تهران: آرنا، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۸۵ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۱۴-۰۳-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
موضوع	: رویان
موضوع	: رویان -- تاریخ
رده بندی کنگره	: DSR ۱۳۹۲۹۲۰۸ ک۹و/
رده بندی دیویی	: ۲۲۷۲/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۲۸۴۰۸۷

عنوان : رویان در گذر تاریخ ۲

نویسنده : ام‌البین کمرودی

ناشر : آرنا

طرح جلد : مرتضی هائی

چاپ : اول ۱۳۹۲

شمارگان : ۱۰۰۰ نسخه قیمت: ۴۰۰۰ تومان

مقدمه

شناخت محیط اطراف از دیرباز مورد توجه انسانها بود. با توجه به این امر، از مدت‌ها قبل نام زادگاهم ((رویان)) توجهم را بخود جلب کرده و اطلاع از تاریخ و گذشته آن یکی از علائق من بوده است.

کتابهای تاریخ و جغرافیای فراوانی در مورد رویان بنگارش در آمده است و شاید از این نظر یکی از غنی ترین نواحی ایران به شمار آید.

رویان قسمت عمده طبرستان قدیم بوده است و از قرن هفتم به بعد استعمال آن متروک شده و جای خود را به ((رستم‌دار)) داد. امروز شهری (بین نور و نوشهر) نام رویان را به خود اختصاص داده است. دربند عشی از رویان بنام ((روئیش مند)) یاد شده است.

گشتاسب شاه در نامه ای که به تنسر موبد نوشت، یادی از صاحب طبرستان و بستوار گروگیلان و دیلمان و رویان و دماوند کرده است. نام مازندران از زمان سلجوقیان به موازات نام طبرستان به کار رفته است.

رابینو معتقد است که طبرستان و مازندران تقریباً مترادفند ولی کلمه اول صرفاً به نواحی کوهستانی و دومی به نواحی جلگه ای اطلاق شده است. پایتخت قدیم طبرستان شهر ساری بود که بعد از سقوط طبرستان بدست اعراب مقرر اسپهبدان و اهل مقرر حکام عرب شد.

در کتیبه های داریوش از مازندران نامی به میان نمی آید بطور کلی ناقل از اسلام پادشاهان در مازندران بعلت موقعیت جغرافیایی خاص آن (وجود رشته کوه البرز و جنگلهای انبوه) نفوذی نداشتند در اوایل دوره خلفا طبرستان از لحاظ سیاسی چندان اهمیت نداشت زیرا آخرین قسمتی از کشور ایران بود که به تصرف اعراب درآمد. و تا نیمه دوم قرن دوم هجری هنوز روی سکه هایی که در آن منطقه ضرب می شد خط پهلوی نقش بود و مردم آن سرزمین بر دین زرتشت بودند. بهر حال اعراب نفوذی نداشتند و اگر گاهی قدرتی در این منطقه بهم می زدند، موقتی بوده است.

نخستین سردار عرب که به مازندران لشکر کشی کرد، سعید بن العاص بود او توانست گرگان را تصرف کند از آن پس سرداران زیادی به قصد تصرف مازندران راهی این دیار شدند اما آنها قادر به تسلط کامل بر این منطقه نبودند. در سال ۱۶۷ هجری در طبرستان ونداد هرمز سلسله ای جدید تاسیس کرد و نسب خود را به قارن (از سرداران دوره اشکانی) رسانید. نوه او مازیار بعد از اینکه اسلام آورد از طرف مامون اصفهبد خراسان شد، اما بر مردم سخت گرفت بر علیه خلیفه شورید سرانجام بدست معتصم خلیفه عباسی کشته شد (۲۲۵ هجری) در سال ۲۵۰ حسن بن زید باعث رواج شیعه زیدی در مازندران شد و حکومت علویان طبرستان را بوجود آورد. چیزی نگذشت که بعثت حسن خلق علویان تشیع در مازندران گسترش یافت.

مازندران بعثت موقعیت خاص جغرافیایی پناهگاه بسیار خوبی برای علویان بوده است به همین علت است که ما امامزاده های فراوانی در مازندران داریم. یعقوب لیث صفاری که خلیفه عباسی را به ستوه آورده بود در مازندران آنچنان شکستی خورد که مجبور به عقب نشینی شد.

غزنویان و سلجوقیان و خوارزمشاهیان نفوذ چندانی در مازندران نداشتند. سلطان محمد خوارزمشاه که برای فرار از دست مغولان به مازندران گریخت، پای آنها را به مازندران باز کرد. مازندران واز جمله شهرهای مهم آن دوره آمل و استرآباد از آتش خشم مغولان در امان نماندند.

ظفا تیمور آخرین نماینده سلسله ی مغولان ایران در استرآباد بود که بعد از وی امیر ولی روی کار آمد، اما بدست تیمور کشته شد. تیمور بعد از گشودن قلعه ساری عده زیادی از سادات را به ماورالنهر تبعید کرد که بعد از مرگ امیر تیمور با اجازه شاهرخ تیموری به مازندران باز گشتند و دوباره سروری مازندران را بدست آوردند. تازمان صفویان، بادوسپانیان بعنوان امیران باجگزار قدرت را در دست داشتند.

اما صفویان و خصوصاً شاه عباس که هیچ حکومت محلی را نمی توانستند تحمل کنند، در پی بهانه ای به مازندران حمله کردند و حکومتی واحد در ایران تشکیل دادند.

برای نگارش این تحقیق از کتابها و سفرنامه های متعددی استفاده شد. منابعی که مورد رجوع فراوان بود: کتاب تاریخ رویان اولیاء الله آملی و تاریخ طبرستان و رویان و مازندران سید ظهیرالدین مرعشی بود. مولانا اولیاء الله آملی کتاب تاریخ طبرستان ابن اسفندیار رازیر دست داشته و مقداری از مطالب کتاب خود را از روی آن نوشته، اما مطالب آن کتاب را بوقت مورد تجزیه و تحلیل فرار داده است. تاریخ رویان مقداری از لغات و آداب و رسوم قدیمی را زنده نگهداشته است. تاریخ اتمام کتاب محرم الحرام ۷۶۴ است.

تاریخ طبرستان و رویان و مازندران سید ظهیرالدین در دیباچه کتاب خود تصریح می کند که کتاب او موسف است از تالیف اولیاء الله آملی و تالیف علی بن جمال الدین رویانی و فقط در آخر کتاب دو فصل افزوده است. سید ظهیرالدین در اواسط کتاب خود در ضمن چند فصل مدت حکمرانی هریک از ملوک طبرستان (دوسپانان، باوندیان، قارنوندان و آل زیار و...) را مرتباً ذکر می نماید.

از سفرنامه ها خصوصاً سفرنامه رابینوو ملگونوف استفاده زیادی بعمل آمد. در قسمت آثار تاریخی از کتاب آستارا تا آستارآباد تالیف منوچهر ستوده استفاده زیادی بعمل آمد.

در تدوین مطالب گوناگون این کتاب از منابع و مآخذ متعددی که در این زمینه نوشته شده است استفاده نموده ام روی همین اصل خود را از هر جهت مدیون زحمات کسانی می دانم که در روشن ساختن زوایای گوناگون تاریخ این منطقه تلاش و افری نموده اند.

مطالب این کتاب از دیدگاه صاحبان فضل و کمال خصوصاً کسانی که در تاریخ تبحری دارند اندک و و ناقص خواهد بود. با این امید که این پژوهش فتح بابی باشد تا جوانان در زمینه نگارش تاریخ و جغرافیای تاریخی شهر و منطقه خود قدم های موثری بردارند.

فهرست

۱۱	 مادها
۱۱	 هخامنشیان
۱۲	 سلوکیان
۱۲	 عبور اسکندر کبیر از طبرستان
۱۴	 مازندران در عهد اشکانیان
۱۷	 حملات اعراب به طبرستان
۲۶	 گاو بارگان بادوسپانی
۲۹	 صفاریان
۳۲	 حسن بن زید داعی کبیر
۳۵	 محمد بن زید بن اسمعیل حالب الحجاره
۳۶	 حسن بن علی ناصر کبیر
۳۷	 بررسی قیام علویان
۳۹	 آل زیار در طبرستان
۴۱	 آل بویه در طبرستان
۴۱	 آغاز کار آل بویه
۴۵	 سلجوقیان در رویان و رستمدر

۵۱.....	اسماعیلیان در طبرستان
۵۴.....	خوارزمشاهیان در طبرستان و رستمدر
۵۶.....	مغولان در طبرستان و رستمدر
۵۹.....	پیامد حمله مغول به طبرستان
۶۰.....	مرعشیان در رستمدر
۶۵.....	تیمور لنگ در طبرستان و رستمدر
۶۷.....	بازگشت سادات به رستمدر
۷۱.....	امیر مسعود سربدار در رستمدر
۷۳.....	صفویان در مازندران
۷۴.....	مازندران در عهد شاه اسماعیل اول
۷۵.....	رستمدر در عهد شاه طهماسب
۷۶.....	مازندران در عهد شاه عباس
۷۹.....	منابع و مأخذ